

İÇ VE DIŞ SINIR GÜVENLİĞİ İKİLEMİNDE AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK GÖÇ POLİTİKALARI

European Union Common Migration Policies in the Dilemma of Internal and External Border Security

Dr. Öğr. Üyesi Orhan BATTIR

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi; İİBF Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Karaman, Türkiye

ORCID: 0000-0002-6856-8351

ÖZET

Olumlu yahut olumsuz yönleriyle uluslararası göç hareketleri İkinci Dünya Savaşı sonrasında kademeli olarak ekonomik ve siyasi birliğini (AB) kurmayı başaran kıta Avrupası ülkelerinin gündeminden neredeyse hiç düşmemiştir. 1950'lerden 1970'lere kadar kalkınmanın en temel aracı kabul edilen göçler (göçmen işçiler) ilerleyen yıllarda sorun olarak görülmeye başlamış ve AB üyesi ülkeleri ortak göç politikaları geliştirmeye zorlamıştır. Bu süreçte hayata geçirilen politikalar göçmenlerin Birlik sınırlarına girişini dış sınırlarda kontrol altına alma yönünde olmuştur. Ancak göçlerin sürekli artarak kitlesel boyutlara ulaşması sınırlayıcı politikaların uygulanmasını zorlaştırmıştır. Nihayet 2015 Mülteci Krizi ile AB ortak göç politikaları konusunda en ciddi sınavını yaşamıştır. Ortaya çıkan tablonun bir başarı hikayesi olarak kabul edilmesi neredeyse imkansızdır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği (AB), Göç, Mülteci Krizi, Ortak Göç Politikası.

ABSTRACT

With their positive or negative aspects, international migration movements have always been on the agenda of the continental European countries that have gradually succeeded in establishing their economic and political union (EU) after the Second World War. Migration (migrant workers), which was considered the most basic tool of development from the 1950s to the 1970s, started to be seen as a problem in the following years and forced EU member states to develop common migration policies. The policies implemented in this process have been to control the entry of immigrants to the Union borders at the external borders. However, the ever-increasing mass of immigration has made it difficult to implement restrictive policies. Finally, with the 2015 Refugee Crisis, the EU experienced its most serious test regarding common migration policies. It is almost impossible for the resulting picture to be accepted as a success story.

Keywords: European Union (EU), Migration, Refugee Crisis, Common Migration Policy.

1. GİRİŞ

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eskidir ve tarihin her döneminde bireyleri, toplumları, devletleri hatta kıtaları olumlu ya da olumsuz yönde etkilemiştir. Boyutu, şekli, nedenleri yahut yönü değişse de göç hareketleri geçmişte olduğu gibi bugün de ekonomik, politik, sosyokültürel vs. pek çok açıdan insanlığın gündeminde yer almaya devam etmektedir. Farklı motivasyonlarla da olsa göç niteliğinde yer değiştirmeler âdeta hayatın bir parçası gibidir. Öyle ki dünya üzerinde göçün hiç yaşanmadığı bir yer ya da dönemden bahsetmek imkansızdır. Ancak toplumları, devletleri kısaca uluslararası sistemi doğrudan etkileyen savaşlar, iç savaşlar ya da kıtlık ve kuraklık gibi büyük çaplı olayların yaşandığı dönemlerde ortaya çıkan zorlayıcı koşullar göçleri tetiklemekte ve daha görünür kılmaktadır.

Göç sürecinde terk edilen yerin itici faktörleri kadar gidilen yerin çekici yönleri de belirleyicidir. Göç eyleminin her iki taraf toplumları üzerinde istenen ya da istenmeyen birtakım sonuçları olur. Göçün bireyler ve toplumlar üzerindeki etkileri ve göçmenlere yönelik algılar sabit değildir, şartlara ve zamana göre değişkenlik arz eder. Göçmenler ve ev sahibi toplumlar arasında bazen sorunsuz bir uyum ve entegrasyon bazen de ayrışma ve çatışmalar görülebilir. Geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından bu yana Avrupa ülkelerini derinden etkileyen göç hareketleri olumlu ve olumsuz yönleriyle bunu açıkça göstermektedir.

İki büyük savaşın ardından Avrupa Kıtasını şekillendiren süreçlerin tamamında göçlerin etkili olduğu söylenebilir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ülkelerinin ekonomik kalkınma, siyasi birlik ve sosyal entegrasyon politikaları ile göç politikaları iç içe geçmiştir. Savaşın hemen ardından ekonomi temelli

birlik oluşturma aşamasından kalkınma ve güçlü bir küresel aktör olma evresine kadar her dönemde değişen şartlar Avrupa ülkelerinin göç politikalarını kaçınılmaz olarak etkilemiştir.

İşgücü açığının olduğu dönemde, 1950'lerden 1970'lerin başına kadar, kıta dışı ülkelere misafir işçi statüsünde göçmenler davet edilirken, ekonomik daralmaya ya da üretim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak istihdam ihtiyacının azaldığı dönemlerde yabancı işçiler/göçmenler yük olarak görülmeye başlamıştır. 1970'li yıllardan itibaren yeni misafir işçi kabulleri kısıtlanırken mevcutların da kademeli olarak geri dönmeleri teşvik edilmiştir. Bununla Avrupa Topluluklarına dahil gelişmiş ülkelere yönelen göç hareketlerinin kontrolü hedeflenmiştir. Ancak göçlerin kaynak ülkelerindeki itici ekonomik ve politik faktörlerin etkisi yanında, hedef durumundaki gelişmiş Avrupa ülkelerinin giderek artan cazibesi buna imkân vermemiştir.

Ekonomik topluluktan siyasi birliğe dönüşen ve kendi içerisinde sınır kontrollerini kaldırarak geniş bir özgürlük alanı inşa etmeye çalışan Avrupa Birliği (AB) aynı süreçte ciddi boyutta genişleme politikalarına yönelmiştir. Soğuk Savaş sonrası Doğu Blokundan ayrılan devletlerle girdiği etkileşime bağlı olarak yeni bir göç dalgasına maruz kalan AB ülkeleri iç sınırların aksine dış sınırlarında kontrolleri ve güvenlik tedbirlerini en üst düzeye çıkarma yoluna gitmiştir. İlerleyen yıllarda Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden AB ülkelerine yönelik göçler giderek artmış, Arap Baharı sonrasında ise bu göçler kitlesel boyuta ulaşarak son yüzyılın en büyük mülteci krizine yol açmıştır. Bu kriz karşısında AB, üye ülkelerin üzerinde uzlaşabileceği bir ortak göç politikası geliştirmekte yetersiz kalmış ve göç yönetiminde başarısız olmuştur.

Avrupa kıtasına yönelik gerçekleşen göç hareketleri ve doğurduğu sonuçlar modern dönemde göç olgusunun geçmişte hiç olmadığı kadar politikleştiğini ve uluslararası sistemin işleyişine etki eden önemli bir unsur haline geldiğini açıkça göstermektedir. Dolayısıyla ekonomik ve siyasi birlik olarak uluslararası sistemin en güçlü aktörlerinden biri durumundaki AB'nin gelişimini göç politikalarının seyri üzerinden okumak mümkündür. Bu çalışmada AB'nin kuruluşundan bu yana göç politikalarında yaşanan değişim hukuki metinler yahut rakamsal verilerden ziyade prensipler ve değerler bağlamında ele alınmaktadır. 2015 Mülteci Krizi olarak bilinen kitlesel göç akınları karşısında sınıran AB'nin ve aynı zamanda üye ülkelerin ortak çıkarlar-ulusal çıkarlar ikileminde yaşadığı sorunlara yer verilerek bir anlamda tutunum argümanları ile uygulamaların örtüşmediği ortaya konmaktadır.

2. EKONOMİK ENTEGRASYONDAN SİYASİ BİRLİĞE BİRLEŞİK AVRUPA FİKRİ ve DÜNDEN BUGÜNE AB'NİN GÖÇ SORUNSALI

İkinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı yıkımın ardından hızlı bir şekilde yeniden yapılanma ve kalkınma sürecine giren Avrupa ülkeleri, bir yandan savaşın yaralarını sarmak diğer yandan benzer bir trajedinin yaşanma olasılığını kalıcı olarak ortadan kaldırmak için 1950'lerin başından itibaren birtakım ön alıcı politikalarla yönelmişlerdir. Fransa, İtalya ve Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa ülkelerinin kendi aralarında yüzlerce yıldır süregelen ve yirminci yüzyılın ilk yarısında cereyan eden iki dünya savaşında en yoğun haliyle gün yüzüne çıkan siyasi ve askeri çekişmelerin son bulması ve savaş sonrası süreçte ekonomik rekabetin yeni sorunlara yol açmaması kuşkusuz söz konusu politikaların en önemli hedefi olmuştur.

2.1. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğundan Avrupa Birliğine

Avrupa'da kalıcı bir barış tesis etme çabaları içerisinde birlik fikrinin temellerini oluşturması bakımından, Schuman Planı olarak bilinen deklarasyon son derece önemli bir yere sahiptir. Dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman tarafından hazırlanan plan Avrupa ülkeleri arasında başka bir savaşın hem fikren hem de fiilen imkânsız hale getirilmesine yönelik öneriler içermektedir. Schuman Planı özünde ekonomik çıkarların birleştirilmesinin genel refah düzeyini yükselterek birleşik Avrupa fikrine hizmet edeceği öngörüsüne dayanmaktadır. Tüm sorunların bir anda ortadan kalkmasının mümkün olmadığı ancak somut kazanımların bu yolda önemli bir aşama olduğu planda açıkça vurgulanmıştır. Planda Fransa ve Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkelerinin -o dönemde endüstriyel kalkınmanın lokomotifleri sayılan- kömür ve çelik üretimi konusunda alınacak kararları bağımsız ve uluslar üstü bir kuruma devretmesi önerilmiştir. Kurulması ön görülen ve sonradan katılıma da açık olacak ulus üstü yapının tüm ülkelerin ortak yararına hareket etmesi gerektiği ifade edilmiştir (EU, tarih yok/t.y.a). Bununla bir yandan yıkıcı rekabetin ve tekelleşmenin önüne geçme diğer yandan çok daha geniş bir ekonomik birliğin önünü açma hedeflenmiştir denebilir.

Esasen bugünkü Avrupa Birliği'nin (AB) temelleri olan "birlik" fikrinin gelişmesi ve ilk somut adımların atılması Schuman Planı ile birlikte gerçekleşmiştir. Bu çerçevede 1951'de, ekonomik entegrasyonu sağlamaya ve birlikte kalkınmaya yönelik olarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur. Topluluğun kurucu üyeleri Almanya, Fransa, Belçika, Lüksemburg, İtalya ve Hollanda olmuştur (EU, t.y.b). Ekonomik olarak birlikte hareket etme fikriyle atılan adımların kısa sürede olumlu sonuçlar vermesi diğer alanlarda da

ortak hareket etme fikrini doğurmuştur (Ayata ve Ercan, 2012). 1957 yılına gelindiğinde bu altı üye ülke kendi aralarında iş gücü ile mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına olanak veren yeni bir örgütlenmeye giderek, sadece kömür ve çelik değil, aynı zamanda diğer mal ve hizmetlerin de serbest dolaşımını mümkün kılacak Roma Antlaşması'nı imzalamıştır (Dedeoğlu, 2003). 1957'de imzalanan ve 1958 yılı başında yürürlüğe giren Roma Antlaşması ile birlikte AKÇT Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) dönüşmüştür. Roma Antlaşması birleşik Avrupa idealine uygun kurumsallaşma adımları ile devamında gelecek düzenleyici bazı anlaşmalara (Avrupa Sosyal Fonu/ESF, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu/EURATOM gibi) ve nihayet AB'nin günümüz işleyişine temel teşkil etmiştir (EUR-Lex, 2017).

Birleşik Avrupa fikri/ideali çerçevesinde hayata geçirilen ekonomik ve sosyal kurumlar ve anlaşmalarla şekillenen Avrupa Toplulukları 1992 Maastricht Antlaşmasıyla siyasi birlik aşamasına geçmiştir. Böylece birleşik Avrupa fikrinin üç temel sütun üzerine oturduğu bir siyasi yapı olarak AB uluslararası sistemde yerini almıştır. Söz konusu üç sütunun ilki; ekonomik entegrasyon temelli Avrupa Toplulukları (AKÇT, AET ve EURATOM), ikincisi; Ortak Dışişleri Güvenlik Politikası, üçüncüsü ise Adalet ve İçişleri konularında birlik şeklinde formüle edilmektedir (EP, t.y.). AB'nin dayandığı her bir sütun AKÇT olarak kurulduğundan bu yana genişleme dalgalarıyla giderek büyüyen topluluğun karşılaştığı birbirinden farklı ve karmaşık sorunlara ortak çözümler üretme çabalarının hem dayanağı hem de göstergesi durumundadır.

Ekonomik gelişme yanında siyasi sınırları da genişleyen AB'nin gerek bünyesine yeni katılan ülkeler gerekse artan Birlik dışı etkileşim alanlarından kaynaklanan sorunlar içerisinde son yıllarda ön plana çıkan ve en önemli gündem maddeleri arasında yer alan konu ise kuşkusuz gelişmiş ekonomilere sahip Birlik ülkelerine yönelen göç hareketleridir. Daha iyi koşullarda yaşama isteği başta olmak üzere farklı motivasyonlarla özellikle Almanya, Fransa gibi gelişmiş ülkeleri hedef alan göç akımları uzun yıllar AB'nin ortak politikalar geliştirmek zorunda kaldığı ekonomik ve sosyokültürel nitelikli sorunları arasında görülmüştür. Ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte hızlanan, zaman zaman kitlesel yer değiştirmelere dönüşen ve özellikle Arap Baharı sonrası kontrol edilemez boyutlara ulaşan göçler AB üyesi ülkeler için ciddi bir güvenlik sorununa evrilmiştir. Bu yönüyle göç/göçmenler konusunun AB'nin temellerini teşkil eden Adalet ve İçişleri sütunuyla olduğu kadar Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikaları ile de ilişkili hale geldiği söylenebilir.

2.2. Avrupa Birliği ve Göç Sorunu

Avrupa'nın modern dönemde kıta dışından büyük ölçekli göç alma durumu İkinci Dünya Savaşı sonrası yeniden yapılanma süreciyle birlikte ortaya çıkmıştır. Öncesinde göç almak bir yana özellikle iki büyük savaşın yol açtığı zorunlu yer değiştirmelerle Avrupa kıtasının, ülkelerin demografik yapılarını etkileyecek düzeyde göç verdiği görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında zorla yerinden edilmiş ya da can güvenliği endişesiyle evlerini ve yaşadıkları ülkeyi terk etmek zorunda kalmış milyonlarca mülteciye yardım etmek amacıyla, mültecileri korumak, sorunlarına çözüm bulmak adına yürütülen uluslararası faaliyetlere liderlik etme ve koordinasyon sağlama yetkisiyle 1950 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees/UNHCR) (UNHCR, t.y) ve ilerleyen süreçte bugünkü Uluslararası Göç Örgütü'ne (International Organization for Migration/IOM) dönüşecek olan 1951 tarihli Avrupa'dan Gelen Göçmen Hareketleriyle İlgili Hükümetlerarası Geçici Komite (Provisional Intergovernmental Committee for the Movement of Migrants from Europe/PICMME) gibi örgütlerin kuruluş amaçları ve hedefleri bunu açıkça göstermektedir (IOM, t.y.).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeni siyasal birlik adımları yanında tahrip olan fiziki alt yapısını yenileyerek hızlı bir ekonomik kalkınma sürecine giren Avrupa ciddi bir iş gücü açığıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu süreçte büyük bir kısmı Akdeniz havzasında yer alan çok sayıda ülke ile iş gücü anlaşmaları yapılarak istihdam açığı kapatılmaya çalışılmıştır. Örneğin sanayileşme hamleleri alanında Avrupa'nın lokomotifleri sayılan Almanya, artan iş gücü ihtiyacını karşılamak için 1955-1968 tarihleri arasında Akdeniz ülkeleriyle hükümetler düzeyinde çok sayıda anlaşma imzalamıştır. 1955'de İtalya, 1960'da İspanya ve Yunanistan, 1961'de Türkiye, 1963'de Fas, 1964'de Portekiz, 1965'de Tunus ve 1968'de Yugoslavya ile imzalanan anlaşmalar bunlardan bazılarıdır (Kaya ve Kentel, 2005: 16). Benzer anlaşmalar sayesinde sayılan ülkelere Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine ciddi bir iş gücü akını başlamıştır.

Bu dönemde Avrupa kıtasına yönelen ekonomik nedenlere dayalı göçlerin hem kaynak ülkeler hem de hedef ülkeler tarafından planlı bir şekilde teşvik edildiği söylenebilir. Hedef ülkeler açısından misafir işçi statüsünde olan bu tür göçmelerin çok büyük bir kısmı gittikleri ülkelere kalıcı olarak yerleşme yoluna gitmiştir. Dolayısıyla göç alan ülkelerin zorunlu olarak, öncü sayılabilecek bu göçmenlerin ekonomik ve sosyal uyumunu sağlama adına yapıcı ve içerici nitelikte politikalarla yöneldiğini söylemek yanlış olmaz.

Ekonomik kalkınma hamlelerinde başarı sağlamanın yanında aşamalı olarak insan hakları, demokrasi, özgürlük gibi değerlere dayalı güçlü bir siyasi birlik hüviyeti kazanan AB küresel sistem içerisinde bir cazibe merkezine dönüşmüştür. Bu süreçte Birlik ülkeleri Kuzey Afrika ve Ortadoğu'dan uzak Asya'ya kadar geniş bir coğrafyada yer alan farklı ülkelere, giderek yoğunlaşan düzeyde göç hareketlerinin hedefi haline gelmiştir. Başlangıçta düzenli iş gücü göçleri şeklinde yaşanan ve önemli bir ihtiyacı karşılayan göç hareketleri hem süreklilik kazanmış hem de göçmen sayılarının giderek artmasıyla AB ülkeleri için ciddi bir yük oluşturmaya başlamıştır. Bu da kaçınılmaz olarak AB'nin göç/göçmen politikalarında yeni tercihlere yönelmesini beraberinde getirmiştir. Söz konusu yeni politikaların da en bariz özelliği genel anlamda göç hareketlerini yavaşlatmaya ve üye ülkelere göçmen girişini sınırlamaya yönelik olmasıdır.

Legal ya da illegal yollardan Avrupa kıtasını hedef alan göçleri kontrol etmeye yönelik ilk düzenlemeler ülkeler bazında gerçekleşmiştir. 1970'lerin başından itibaren Fransa, İsveç, Hollanda, İngiltere başta olmak üzere göç alan çok sayıda ülke yabancı işçi kabulü ve göç izinleri konusunda kısıtlamalar getirmiştir. Avrupa Toplulukları üyesi ülkelere bulunan misafir işçilerin sayısı 1960-1970 arasında kademeli olarak yükselirken, 1970'lerin başından 1980'lerin sonlarına doğru kısmen gerilemiştir (Dearden, 1997: 5). Yine benzer biçimde topluluk dışındaki diğer Avrupa ülkelerinin de aynı dönemde dış göçü kısıtlama ve zorlaştırma yönünde düzenlemeler yaptıkları ve uygulamanın da bu yönde olduğu bilinmektedir (Gençler, 2004: 177).

3. AB ORTAK GÖÇ POLİTİKALARININ TARİHÇESİ; KISACA

İkinci Dünya Savaşından 2000'li yıllara kadar Avrupa kıtasına yönelen göçler ve bu bağlamda uygulanan politikalar genellikle üç evrede incelenmektedir. Avrupa'ya göçün ilk aşaması özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası yeniden inşa çalışmalarında istihdam edilmek üzere güney çevre ülkelerinden kuzeydeki sanayileşmiş ülkelere vasıfsız "misafir işçilerin" davet edilmesi uygulamasıyla başlamıştır. İkinci aşama göç alan Avrupa ülkelerinde hayatlarını kuran göçmenlerin aileleriyle birleştirilmeleri şeklinde gerçekleşmiştir. Üçüncü aşama ise 1989 yılında özellikle Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla simgeleşen ve Doğu Bloku ülkelerinde komünist rejimlerin yıkılmasıyla birlikte Batı'ya iltica etmek için gelen insanların yol açtığı yoğun göç hareketleri sonucu yaşanmıştır (Lindstrom: 2006, 29-47). Her bir göç evresinin gerek niteliği ve ölçeği gerekse politik, sosyoekonomik vb. çok yönlü etkileri açısından kendine özgü seyrettiği söylenebilir. Son olarak bunlara Arap Baharı sonrasında gerçekleşen Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkeleri kaynaklı kitlesel göç hareketleri de eklenmiştir. Arap Baharı süreciyle birlikte başlayan ve 2015'e gelindiğinde ciddi bir kriz hüviyetine bürünen ve halen devam eden sığınmacı akınları kıtaya yönelen göçlerin ve AB göç politikalarının yeni boyutlar kazanmasına yol açmıştır.

Avrupa ülkelerine yönelik göç hareketlerinin niteliği ve ölçeği gibi yol açtığı sorunların da dönem dönem farklılaştığı görülmüştür. Birlik üyesi ülkelerin göç sorunlarına verdiği reaksiyonlar hem birbirinden farklı olmuş hem de her dönemde farklı bir görünüm arz etmiştir. Sözelimi 1950'lerden itibaren misafir işçiler için açık kapı politikası benimsenmiş, 1973 küresel petrol krizine kadar göçmenlerin ülke ekonomilerine sağladığı katkı göz önünde bulundurularak dış göçün sınırlandırılması bir yana, teşvik edilmesine yönelik politikalar bu dönemde hâkim olmuştur (Schmelz, 2008: 9-10). Ancak 1970'li yıllarda petrol krizi nedeniyle ekonomide oluşan genel durgunluk ve buna bağlı ortaya çıkan sosyal tepkilerin yanı sıra yeni üretim teknolojilerinde ihtiyaç duyulan işçi profiline değişmesiyle, dışarıdan geniş ölçekli iş gücü göçü kabulü sürdürülebilir olmaktan çıkmıştır (Lahav, 2004: 29-30). Bu dönemde Batı Avrupa ülkelerinde iş gücü temelli göç hareketlerini sınırlandırma ve iç pazarlarda talep edilen göçmen emeğine senelik kota getirme gibi kısıtlayıcı bazı adımlar atıldığı, dahası göçmenlerin ülkelere geri dönmelerini teşvik edici hükümet politikalarının uygulanmaya başlandığı görülmüştür (Gençler, 2004: 175).

Dışarıdan gelen göç hareketlerine bakışın olumsuz yönde değişmeye başladığı bu evrede yeni kabulleri kısıtlamaya ve mevcut olanları geri göndermek suretiyle Avrupa ülkelerinde yaşayan göçmen sayısını azaltmaya yönelik politikaların başarılı olduğunu söylemek zordur. Zira yerleşik göçmenler elde ettikleri ekonomik ve sosyal imkanlardan vazgeçip geri dönmek bir yana ailelerini de yanlarına alarak daha kalıcı bir statü elde etme yoluna gitmiş, buna bağlı olarak göçmen sayısının azalmak yerine arttığı yeni bir süreç döneme hâkim olmuştur. Kısıtlayıcı politikalara rağmen aile birleşimleri yoluyla göçmen nüfusun giderek arttığı bu evrede aynı zamanda sosyokültürel entegrasyon sorunlarının da gün yüzüne çıktığı söylenebilir.

Genel anlamda ekonominin ve buna bağlı olarak da iş gücü piyasasının daralması yabancı işçi statüsündeki göçmenlere yönelik algıların olumsuz yönde değişmesine yol açmıştır. Bu süreçte entegrasyon konusunda yaşanan genel olumsuzluklara eşlik eden en önemli sorun ev sahibi ülkelere iş gücü göçmenlerinin artık o ülkelerin kalkınmasına yardım eden unsurlar olarak değil, refahlarından haksız yere pay alan, sosyal adaleti ve

kamu düzenini tehdit eden istenmeyen yabancılar olarak görülmeye başlanmasıdır. Bu bakış açısının siyasete yansımaları da göçün/göçmenlerin doğrudan güvenlik sorunu olarak algılanır hale gelmesi şeklinde olacaktır.

1970'li yılların başından itibaren göç konusunun güvenlik sorunu olarak görülmeye başlamasıyla birlikte hoşgörü temelli göç politikalarının kontrol odaklı bir niteliğe büründüğü görülmüştür (Ferrera, 2005: 34). Bu aşamada artık AET üyesi ülkelerin -ve ileride AB üyesi ülkelerin- göç politikaları ortak güvenlik politikaları ekseninde şekillenmeye başlamıştır. AB'nin ortak göç politikalarına temel teşkil eden ve esasen güvenlik odaklı bir dizi oluşum ve anlaşma da yine bu dönemden itibaren hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu oluşumlardan ilki Trevi Grubu olarak bilinen platformdur.

Trevi Grubu

Trevi Grubu (1975) Maastricht Antlaşması öncesinde üye ülkelerin içişleri bakanları ve üst düzey görevlilerinden müteşekkil, hükümetler arası düzeyde göç konusunun güvenlik konusu ile fiilen birlikte ele alındığı ilk çalışma grubudur. Grubun çalışmaları kapsamında 1976'dan itibaren, içişleri bakanlığı yetkilileri, içişleri ve üye ülkelerin polis ve iç güvenlik servisleri, iç güvenlik konularını görüşmek üzere düzenli toplantılar gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede (i) terör olaylarıyla ilgili bilgi ve kaynakların paylaşımı; (ii) polis çalışması ve eğitimi hakkında bilimsel ve teknik bilgi alışverişi; (iii) sivil havacılık güvenliği konusunda iş birliği yapmak; (iv) nükleer güvenlik ve güvenlik konusunda iş birliği yapmak; (v) ve doğal afetler, yangın önleme ve yangınla mücadele konularında iş birliği yapmak gibi ortak politikalara odaklanan beş ayrı resmi Trevi çalışma grubu oluşturulmuştur (Bunyan, 1997: 33). Trevi grubu, Schengen Anlaşmaları ve Maastricht Antlaşması'nın üçüncü sütunu (Adalet ve İçişleri konularında birlik) kapsamında kurulan hükümetler arası yapının öncüsü ve prototipi olarak görülmektedir (Levy, 1999).

Toplantılarının yüksek güvenlikli içeriği ve gizliliği nedeniyle Trevi Grubu'nun başarıları hakkında çok az şey bilinmektedir. Ancak, iç güvenlik konularında ilk düzenli iş birliği ve delegasyon forumu olarak Trevi Grubu'nun katılan üst düzey yetkililerin bakış açılarını ve algılarını etkilemede önemli bir işleve sahip olduğunda şüphe yoktur. 1980'ler boyunca, Avrupa Topluluğu üye ülkeleri, hükümetler arası iş birliğinin kapsamını kademeli olarak adalet ve içişleri dışında diğer konulara da yaymıştır. Trevi Grubu'nun asıl misyonu terörizm ve iç güvenlik konularıyla ilgili olduğu halde 1985'te yasadışı göçü ve organize suç da kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Karyotis, 2007: 4). Bunun sonucu olarak da göç konusu güvenlik alanına çekilmiş ve iç güvenlik yanında doğrudan sınır güvenliğine dair politikalarla birlikte ele alınmaya başlamıştır. Bu süreçte AB ortak göç politikalarının ortak güvenlik politikalarından ayrı değerlendirilmediği ve birlikte geliştiği söylenebilir.

Schengen Anlaşması ve Sonrası

AB hukukunda ortak göç politikalarının gündeme gelmesi ve göç politikalarının uluslar üstü düzeyde ele alınması bir anlamda 1985 yılında imzalanan Schengen Anlaşması ile gerçekleşmiştir. AB içinde üretim faktörlerinin serbest dolaşımına ilişkin olarak dâhili sınır kontrollerinin kaldırılmasını ve Birlik dışı üçüncü ülkelerden bu bölgeye yönelecek muhtemel göçlere karşı da dış sınır kontrollerinin güçlendirilmesi adına ortak önlemleri öngören Schengen müktesebatının hayata geçirilmesi 1995 yılını bulmuştur (Elmas, 2016: 33). AB'nin Soğuk Savaş sonrası genişleme politikaları ekseninde eski ve yeni üye ülkeler arasındaki komşuluk ve sınır ilişkilerine bağlı potansiyel göç hareketliliğinin yeni birtakım kısıtlayıcı uygulamaları zorunlu kıldığı söylenebilir.

Schengen Anlaşması ile üye ülkeler arasında sınır kontrollerinin kaldırılması ve karşılıklı uyum sağlanarak dış sınır kontrollerinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Aynı zamanda elektronik bilgi akış sistemi (Schengen Information System/Schengen Bilgi Sistemi), üye olmayan ülkelere bilgi değişimi sağlama, güvenlik hizmeti ve her üye ülkenin tanımladığı istenmeyenlerin ortak listesinin hazırlanması da anlaşma kapsamıdır. Bu anlaşma ile 127 ülkeyi içeren ortak bir vize listesi hazırlanmıştır. Schengen 1997'de imzalanan Amsterdam Antlaşması'na eklenen protokol ile Avrupa Toplulukları Antlaşması'na entegre edilmiş ve böylece daha güçlü işlerlik kazanmıştır (Dearden, 1997: 25). Anlaşmaya taraf AB ülkeleri arasında sınır kontrollerinin kaldırılması kaçınılmaz olarak dış sınırların kontrol ve güvenliğinin sağlanması konusunda daha çok iş birliği ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Ortak sınır güvenliği ve göç politikalarının bu aşamada AB'nin gündeminde eskiye nazaran çok daha fazla yer işgal etmeye başladığı söylenebilir.

Schengen Anlaşması ile birlikte AB'nin ortak vize düzenlemeleri ve dış sınırlarında uygulayacağı ortak politikalara ilişkin yasalar benimsenmiştir. Bu süreçte AB antlaşmalarındaki göç politikası düzenlemelerinde genel olarak üye ülke politikalarından ortak bir göç politikasına geçme yönlü irade göze çarpmaktadır. Ancak bu durumun gerçekliği veya geçerliliği halen Topluluğun (AB'nin) göç politikasına ilişkin tartışmaların

başında gelmektedir (Sönmez, 2015: 207). Bir başka ifadeyle ortak göç politikaları konusunda AB ve üye ülkeler arasında gerçek anlamda fikir birliği ve uyumdan söz etmek zordur.

Schengen Anlaşması sonrası mülteci ve sığınmacı politikalarının düzenlenmesinde en önemli aşamalardan birisi Dublin Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme 15 Haziran 1990 tarihinde Dublin'de imzalanan ve üye ülkelerden birinde yapılan sığınma başvurularını incelemekten sorumlu olan ülkeyi belirlemeye yönelik bir metindir. Dublin Sözleşmesi'nde AB üyesi ülkelere yapılan iltica başvuruları düzenlemekte, sığınmacıların ilk ayak bastıkları AB ülkesinde iltica başvurusu yapmaları öngörülmektedir. Sözleşme, sığınmacıların AB'ye giriş yaptıkları ülkenin belirlenmesi ve akabinde o ülkeye transferlerini gerektirmektedir. Bununla bir sığınmacının birden fazla AB ülkesine sığınma talebinde bulunmasının engellenmesi amaçlanmaktadır (İKV, 2017: 14).

Bunun dışında Maastricht Anlaşması'na giden süreçte ve -Maastricht sonrasında- göç konusuna ilişkin kararlar ve politikalar bakımından AB üyesi ülkeler arasında iş birliğine vurgu içeren; serbest dolaşım, sığınma ve göç konuları da dahil pek çok konuda Birliğin ortak karar mekanizmalarını şekillendiren Amsterdam Anlaşması (1997), AB'nin sığınma ve göçe ilişkin ortak bir hareket planı geliştirilmesi yönünde kararların alındığı Tampere Zirvesi (1999), özgürlük, adalet ve güvenliği sağlama sorumluluğu ile dış sınır kontrollerini ilişkilendiren Lizbon Anlaşması (2010) gibi çok sayıda toplantı ve anlaşma söz konusudur (Sönmez, 2015: 212-222). Ayrıca 2000-2015 arası dönemde AB göç ve sığınma politikaları çerçevesinde sınır kontrollerinden kaynak üçüncü ülkelerle iş birliği adımlarına kadar geniş bir yelpazede farklı konuları içeren ve birbirinin ardılı durumundaki Tampere, Lahey ve Stockholm Programları da bu sürecin belirleyici uygulamaları olmuştur.

Sayılan tüm bu ve benzeri siyasi ve hukuki adımlara rağmen AB ortak göç politikalarının modern anlamda insan hakları, insan güvenliği, birlikte kalınma gibi ideallerden ziyade geleneksel sınır güvenliği yaklaşımları çerçevesinde gelişmeye devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim AB ülkelerine yönelik sığınmacı akınlarının dış sınırlarda bloke edilerek girişlerin engellenmesi için alınan kararlar ve uygulamaya konan önlemlerin giderek sertleştiği görülmüştür. Entegre sınır yönetimine ilişkin uygulamalar çerçevesinde AB üyesi ülkelerin dış sınırlarında kontrol ve güvenlik iş birliğinin sağlanması amacıyla 2004 yılında kurulan Avrupa Sınır Örgütü ((Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı/FRONTEX) bunun açık göstergesidir.

4. 2015 MÜLTECİ KRİZİ ve AB'NİN SINIR GÜVENLİĞİ POLİTİKALARININ DÖNÜŞÜMÜ

AB göç ve sığınma yönetimi konusunda alınan kararların ve uygulamaya geçirilmek istenen sistemlerin özellikle, Birliğe yönelik sığınma ve yasa dışı göçü önlemeye ilişkin ortak politikaların oluşturulması temeline oturtulduğu, yasal göçü kapsayacak anlamda üye ülkeler arasında bir uzlaşının henüz sağlanamadığı anlaşılmaktadır (Gençler, 2004: 191-192). Son yıllarda esas sorun teşkil eden ve AB ülkeleri arasında sınır güvenliği konusunda sık sık gerilimlere de yol açan göçler yasa dışı, düzensiz, kitlesel göç akınlarıdır. Ancak yasa dışı göçlerin artmasına büyük ölçüde yasal göçlere getirilen kısıtlayıcı uygulamaların yol açtığını da ifade etmek gerekir.

AB göç politikalarıyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili -Schengen Anlaşması başta olmak üzere- yukarıda değinilen anlaşmaların ve hukuki düzenlemelerin hemen hepsi Birliğin dış sınırlarının kontrol ve güvenliğine odaklanmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde genişleme politikaları ile yoğun bir iç nüfus hareketliliğine maruz kalan ve aynı zamanda dış sınırların genişlemesiyle de yeni dış göçlere açık hale gelen AB'nin göç politikaları giderek belirsizleşmekte, güvenlik kaygılarının bu süreçte daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Dahası dış göçlere doğrudan maruz kalan sınır ülkeler ile diğer ülkeler arasında külfet paylaşımı konusunda yaşanan anlaşmazlıklar nedeniyle gerçek anlamda ortak göç politikalarından bahsetmek de epey zorlaşmaktadır. Bu süreçte özellikle düzensiz göç akınlarını doğrudan güvenlik sorunu olarak gören AB'nin göç politikalarında iç sınır-dış sınır ikilemi ön plana çıkmaktadır.

Doğu Blokunun dağılmasıyla birlikte bağımsızlığını kazanan ve bazıları AB üyesi de olan ülkelere doğru sıra dışı bir göç hareketliliği yaşanmış ve bu ekonomiden göç yönetimine pek çok konuda Birlik politikalarını etkilemiştir. Söz konusu ülkelere gelişmiş AB ülkelerine yönelen göçlerin 1990'ların başından bu yana farklı düzeylerde de olsa sorun teşkil ettiği kuşkusuzdur. Bunun yanında özellikle Arap Baharı sonrası süreçte Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden AB ülkelerine yönelik kitlesel göç hareketleri zaman zaman aks değiştirerek sorun olmaya devam etmektedir.

"2015 mülteci krizi" olarak bilinen süreçte hareketliliği artan düzensiz göçmenlerin gerek Akdeniz ve Ege üzerinden deniz yoluyla gerekse AB dış sınır ülkeleriyle komşu olan Türkiye, Sırbistan ve -son dönemde- Belarus gibi alternatif güzergâhlardan kara yoluyla AB topraklarına giriş yapmaya çalıştıkları bilinmektedir. Göçmenlerin Avrupa'ya ulaşmak için kara yolunu tercih ettiği güzergâhlar içerisinde Türkiye stratejik bir

konumdadır. Ortadoğu ülkelerinden yola çıkan göçmenler önce Türkiye'ye gelmekte, devamında ise Yunanistan üzerinden gelişmiş Avrupa ülkelerine doğru hareket etmektedirler (Yiğittepe ve Çaykara: 2019: 89). Aynı şekilde -çok daha riskli olsa da- Türkiye ve Ege Denizi üzerinden Yunanistan'a ve oradan da Avrupa ülkelerine geçiş bu süreçte kaçak göçmenlerin en çok tercih ettiği yollarda biri olmuştur. AB ülkelerine deniz yoluyla girmeye çalışan kaçak göçmenler elverişsiz araçlarla yola çıkmaları yanında denize kıyısı olan ülkelerin güvenlik güçleri tarafından hukuksuz uygulamalarla geri itilmektedir.¹ Karadan giriş yapmaya çalışanlar ise çok sıkı ve sert sınır güvenlik önlemleriyle karşı karşıya kalmakta, elverişsiz koşullarda büyük zorluklar yaşamaktadır.

Hukuki ya da cebri her türlü engellemelere rağmen göçmenlerin ısrarcı tutumu karşısında AB'nin gerçek bir çözüme yönelik politikalar geliştirmede yetersiz kaldığı açıkça görülmektedir. 2015 Mülteci Krizi karşısında AB'nin göç yönetimi öncelikle göçmenleri sınırlarının dışında tutma ve bunun için FRONTEX'i de devreye sokarak dış sınır ülkelere bir anlamda tampon işlevi gördürme şeklinde gerçekleşmiştir. Esasen göç konusunda bariz bir politikasızlık anlamına gelen bu durumun AB'nin sınır ülkeleri ile gelişmiş merkez ülkeleri arasında ciddi anlamda güven sorununa ve temel bir uyumsuzluğa işaret ettiği söylenebilir.

Son yıllarda uluslararası kamuoyunun gözleri önünde cereyan eden mülteci krizinde AB üyesi ülkeler birbirlerinin mülteci politikaları ile çelişen tutumlar ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra özellikle Avusturya ve Almanya gibi ülkelerin kendi politikalarıyla da uyumsuz tavırlar sergilediği gözlenmiştir. AB içinde ortak bir mülteci politikasının olmayışı üye ülkeler arasında mültecilere yönelik standart uygulamaların yokluğundan da rahatlıkla anlaşılabilmektedir (Bayraklı ve Keskin, 2017: 122-123).

Tüm bu uyumsuzluk tablolarının temelinde kuşkusuz dış sınırlara uzak konumda bulunan gelişmiş AB ülkelerinin mülteci krizi ve doğurduğu riskler karşısında kendi ulusal sınırlarının güvenliğini ve kamu düzenlerini önceleyerek hareket etmesi yer almaktadır. Bu durumun farkına kısa sürede varan sınır ülkeleri de kendi çıkarlarını zedeleyeceği gerekçesiyle göçmenleri iterek sınırlarından içeri almama yoluna gitmişlerdir. Örneğin Macaristan, sığınmacıları durdurmak amacıyla Sırbistan ve Hırvatistan sınırlarına dikenli tel örgü çekmiş ve yasa dışı geçişler için uygulanan cezaları artırmıştır. Aralarında çocukların da bulunduğu sığınmacıların, iltica başvurusu süresince sınırda oluşturulan kamplarda tutulması zorunlu kılınmış, ülke içerisinde yakalanan sığınmacıların da tel örgülerle çevrili sınırdan Macaristan dışına çıkarılacağı duyurulmuştur. AB'nin en yüksek mahkemesi olan Avrupa Adalet Divanı, Macaristan'ın bu uygulamalarının, Sırbistan'dan gelen sığınmacıları yasa dışı olarak geri göndermesinin ve iltica sisteminin AB hukukunu ihlal ettiği yönünde karar vermiştir (Euronews, 2021). Bu süreçte Macaristan göçmenlere yönelik uygulamalarının AB değerlerine ters düştüğü gerekçesiyle Fransa ve Avusturya başta olmak üzere pek çok ülkeden ve insan hakları örgütlerinden gelen sert eleştirilere maruz kalmıştır. Ancak en sert eleştirilerde bulunan ülkelerin dahi mülteci krizi konusunda Macaristan'ın güvenlik endişelerini giderecek şekilde sürece olumlu katkı verdiklerini söylemek çok da mümkün değildir.

AB, izlemiş olduğu politikalarla, kurum olarak mülteci meselesine hala köklü bir çözüm getirememiş ve üye ülkeleri kendi başlarına bırakmıştır. Bunun yanı sıra bir de üye ülkelerin mülteci meselesi nedeniyle birbirlerine karşıt konuma gelmelerine yol açmıştır. AB'nin, bu politikasızlığı, 'Vişegrad Dörtlüsü' olarak da adlandırılan Polonya, Macaristan, Slovakya ve Çek Cumhuriyeti ile Almanya, Avusturya, İngiltere, İsveç ve Fransa'yı karşı karşıya getirerek üyelik içinde bir gruplaşmaya da neden olmuştur (Bayraklı ve Keskin, 2017: 125). Mülteci krizi karşısında ne insani ne de siyasi anlamda başarılı bir sınav veremeyen AB -iç sınırların kaldırılması sayesinde- özgürleştirici ve -dış sınırların güvenliği bağlamında- bütünleştirici sınır politikalarından fiilen uzaklaşmıştır. Bu süreçte üye ülkelerin Birlik çıkarları yerine kendi çıkarlarını ve güvenlik kaygılarını ön planda tuttuğu açıkça görülmüştür.

5. SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı'nda âdeta yerle bir olan, maddi ve beşerî sermayesini büyük ölçüde yitiren kıta Avrupası ülkeleri savaşın yaralarını sarmak ve aynı trajedileri bir daha yaşamamak adına ilk başta ekonomi temelli iş birliği ekseninde AKÇT yapılanmasıyla bir araya gelmiş ve ilerleyen süreçte siyasi birliğini de tesis ederek AB'yi kurmuştur. Gerek kıta dışından misafir işçilerin davet edildiği hızlı kalkınma sürecinde gerekse Birlik içerisinde yabancı nüfusun sorun olarak algılanmaya başladığı aşamada AB ülkelerinin göç tercihleri

¹ Ege Denizinde Yunanistan Sahil Güvenlik görevlilerinin bu konudaki katı tutumu ve insanlık dışı uygulamaları uluslararası medyada geniş yer bulmuştur. Bkz. AA (21.11.2021). *Ege Denizi'nde insanlık dışı uygulama* <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/egedenizinde-insanlik-disi-uygulama/2426543>; DW (29.06.2020). *Ege'de maskeli kişiler sığınmacılara saldırıyor*, <https://www.dw.com/tr/egede-maskeli-kisiler-siginmacilara-saldiriyor/a-53983286> vb.

konusunda en cazip hedeflerin başında geldiği tartışmasızdır. Ancak son dönemde bu durumun AB ülkeleri nezdinde, avantajlarından ziyade olumsuz yönleri ön planda tutularak karşılık bulduğu görülmektedir.

Ekonomik kalkınma ve imar aşamasında istihdam ihtiyacını karşılamak amacıyla dışarıdan gelen iş gücü göçlerini teşvik edici nitelikteki göç/göçmen politikalarının AB'nin kitlesel göç akınları ve mülteci krizi konusunda bugün yaşadığı sorunlara kaynaklık ettiği söylenebilir. Zira göç hedefi olarak sahip olduğu çekici unsurlar sayesinde AB ülkelerine yönelen ekonomik nedenlere bağlı göçler sürekli artış eğilimindedir. İstenmeyen göç girişlerine karşı kısıtlayıcı önlemler içeren politikalar 1970'lerden bu yana AB ülkelerinin gündeminde yer almıştır. Ancak ne AT aşamasında ne de AB döneminde üye ülkeler tarafından benimsenen ortak bir göç politikası geliştirilebilmiş değildir. Nitekim son birkaç on yıldır AB'nin "göç politikaları" göçmenlerin Birlik sınırlarından içeri alınması konusundaki kısıtlayıcı uygulamalarla özdeş kabul edilir hale gelmiştir.

Üye ülkeler arasındaki iç sınır kontrollerinin kaldırılması ve buna mukabil dış sınırlarda sıkı güvenlik önlemlerini de içeren kontrollerin artırılması AB'nin ortak göç politikalarının en belirgin özelliğidir denebilir. Ancak bu uygulama dış sınır ülkeler ile diğer üye ülkeler arasında, özellikle uluslararası koruma hukuku ve sığınmacı göçleri bağlamında, dengesiz bir fayda-maliyet tablosu ortaya çıkarmaktadır. Arap Baharı sonrası süreçte AB ülkelerine akın eden düzensiz kitlesel göçmenlerin yol açtığı mülteci krizi bu dengesizliği büyütürken gün yüzüne çıkarmıştır. Dış sınır ülkeler sığınmacı akınlarını ilk karşılayan nokta olmanın dezavantajını hem göçmen kabul süreçlerindeki zorluklarda hem de Birlik sınırları dışında bloke edilmek istenen göçmenlerin tutulduğu bir fiili tampon bölge işlevi üstlenerek derinden yaşamaktadır. Dış sınırlara uzak üye ülkelerden külfet paylaşımı adına gereken desteği alamamanın yanında göçmenleri engellemeye yönelik bazı uygulamaları nedeniyle uluslararası toplumun eleştirilerine de maruz kalan bu ülkeler ile AB karar organlarıyla ve bazı üye ülkeler arasında zaman zaman ciddi gerilimler yaşanabilmektedir. Halen de devam eden bu sorunların tutarlı ve etkili AB ortak göç politikaları konusunda ümitleri zayıflatığında şüphe yoktur.

KAYNAKÇA

- Ayata, A. ve Ercan, M. (2012). *Avrupa Birliği ve Türkiye ile İlişkileri*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bayraklı, E. ve Keskin, K. (2017). Avrupa'nın Mülteci Krizi, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12(2), 115-136.
- Bunyan, T. (1997). *Key texts on justice and home affairs in the European Union Volume 1 (1976-1993) From Trevi to Maastricht*, London: Statewatch publication, PO Box 1516. <https://www.statewatch.org/media/documents/semdoc/assets/files/keytexts/ktintro.pdf>; <https://www.statewatch.org/media/documents/semdoc/assets/files/keytexts/ktch2.pdf>, Erişim Tarihi: 21.11.2021.
- Dearden, Stephen J.H. (1997). Immigration Policy in the European Community, *European Development Study Group Discussion Paper*, (4), 1-38. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.196.8598&rep=rep1&type=pdf>, Erişim Tarihi: 01.11.2021.
- Dedeoğlu, B. (2003). *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, İstanbul: Boyut Yayınları.
- Elmas F. Yılmaz (2016). *Avrupa 'Kapı Duvar' göç Yaklaşımında Söylem-Eylem Tutarsızlığı*, Ankara: USAK Yayınları.
- EP (European Parliament-About Parliament) (t.y.). Treaty on European Union (TEU) / Maastricht Treaty, <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>, Erişim Tarihi: 29.11.2021.
- EU (European Union), (tarih yok/t.y.a). Schuman declaration May 1950, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_en, Erişim Tarihi: 30.11.2021.
- EU (European Union), (t.y.b). History of the European Union 1945-59, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_en, Erişim Tarihi: 30.11.2021.
- EUR-Lex (Access to European Union law) (2017). Treaty of Rome (EEC), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0023>, Erişim Tarihi: 01.11.2021.

Euronews, (2021). Frontex Macaristan'daki operasyonlarını durdurdu (29 Ocak), <https://tr.euronews.com/2021/01/29/frontex-macaristan-daki-operasyonlar-n-durdurdu>, Erişim Tarihi: 02.11.2021.

Ferrera, M. (2005). *The Boundaries of Welfare: European Integration and the New Spatial Politics of Social Protection*. Oxford: Oxford University Press,

Gençler, A. (2004). Avrupa Birliği'nin Göç Politikası, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan özel sayısı, Sayı 49, 173- 197.

IOM (International Organization for Migration) (t.y.). IOM in Turkey, <https://turkey.iom.int/iom-turkey>; IOM History, <https://www.iom.int/iom-history>; About IOM, <https://www.iom.int/about-iom>, Erişim Tarihi: 01.11.2021.

İKV (İktisadi Kalkınma Vakfı) (2017). *Türkiye-AB Mülteci Sözlüğü* (Haz. Deniz Servantie), Yayın No: 290, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.

Karyotis, G. (2007). European Migration Policy in the Aftermath of September 11, *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 20(1), 1-17.

Kaya, A. ve Kentel, F. (2005). *Euro-Türkler, Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Lahav, G. (2004), *Immigration and Politics in the New Europe: Reinventing Borders*, Cambridge: Cambridge University Press.

Levy, C. (1999). European asylum and refugee policy after the Treaty of Amsterdam: the birth of a new regime? (51-75) in *Refugees, Citizenship and Social Policy in Europe*, (Ed. Bloch, A. and Levy, C.), Basingstoke: Macmillan.

Lindstrom, C. (2006). European Union Policy on Asylum and Immigration. Addressing the Root Causes of Forced Migration: A Justice and Home Affairs Policy of Freedom, Security and Justice? in *Migration, Immigration and Social Policy*, (Ed. Catherine Jones Finer), MA, Oxford, Carlton Victoria: Blackwell Publishing.

Schmelz, A. (2008). *Colonial Migration and Remembrance in: European Immigration Societies: Perspectives of a Cosmopolitan European Citizenship Education*, Berlin: Netzwerk Migration in Europa.

Sönmez, P. (2015). *Avrupa Birliği'nde Yeni Dönem Postkolonyal İlişkiler ve Göç Politikaları Diyalogu*, (Yayımlanmış doktora tezi), Avrupa Birliği Bakanlığı Akademik Araştırmalar Serisi-4.

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) (t.y. a). UNHCR'nin Tarihçesi, <https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>, Erişim Tarihi: 01.11.2021.

Yiğittepe, L. ve Çaykara, Y. Halit (2019). Göç ve Göçmen Kaçakçılığı Suçları: Türkiye ve İtalya Örneği, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(1), 83-92.